

Оригинални научни рад
УДК: 811.163.41'373.7
81'42:070(497.11)
DOI: 10.5937/zrffp55-51485

ФРАЗЕОЛОГИЗМИ У НАСЛОВИМА НОВИНСКИХ ЧЛАНКА НА ТЕМУ УКРАЈИНСКЕ КРИЗЕ

Милица Л. РАБРЕНОВИЋ¹
Институт за српски језик САНУ
Београд (Србија)

¹ milica.rabrenovic@isj.sanu.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0002-4441-4884>

Примљен: 7. 6. 2024.
Прихваћен: 10. 3. 2025.

ФРАЗЕОЛОГИЗМИ У НАСЛОВИМА НОВИНСКИХ ЧЛАНАКА НА ТЕМУ УКРАЈИНСКЕ КРИЗЕ²

Кључне речи:
критичка анализа
дискурса;
медијски дискурс;
фразеологизми;
украјинска криза;
наслов.

Сажетак. У овом раду анализирана је употреба фразеолошких јединица у новинским насловима током украјинске кризе с циљем да се испита на који начин се употребом фразеологизама квалификују актери овог догађаја, интерперсонални односи, њихове особине, стања и положај. Корпус чине новински наслови прикупљени с портала на интернету (rts.rs, blic.rs, nova.rs, rs.n1info.rs, informer.rs, politika.rs). Као контролни извори за ово истраживање послужили су *Речник српскохрватској књижевној и народној језика* Српске академије наука и уметности, *Речник српској језика* Матице српске, *Frazeološki rječnik hrvatskog ili srpskog jezika* Јосипа Матешића и *Фразеолошки речник српској језика* Ђорђа Оташевића. Забележени фразеологизми семантички су класификовани и анализирани на основу своје експресивне вредности, а потом су интерпретирани у оквиру критичке анализе дискурса.

² Овај рад финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору бр. 451-03-136/2025-03/ 200174, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Уводне напомене

Медијски дискурс представља важан и релевантан облик комуникације који омогућава концизно информисање о новим и актуелним темама. Избором тема и начина на који ће о њима говорити, медији могу утицати на нашу перцепцију стварности. Истраживање које смо спровели фокусира се на период и догађаје током рата у Украјини, али и на ситуације које су се десиле непосредно пре објављивања рата.³ Иако наша земља није директно укључена у овај сукоб, ова тема значајно утиче на наш друштвенополитички живот. С једне стране, имајући традиционално пријатељство с Русијом,⁴ а с друге стране тежњу за чланством у ЕУ, наша земља суочава се с изазовом да се јасно изрази у вези с осудом конфликта и искаже наклоност ка једној од страна које су укључене у рат. Ово је довело до делимичне поделе у медијима, будући да су поједине медијске куће подржавале Русију, док су друге пружале подршку Украјини.⁵ Нашим истраживањем желимо да допринесемо расветљавању порука које су се преносиле у медијским насловима и да укажемо на потенцијални утицај који су могле имати на реципијенте.

Предмет нашег истраживања јесу фразеологизми у новинским насловима током украјинске кризе с циљем да се испита на који начин се употребом фразеологизама квалификују активности актера овог догађаја, интерперсонални односи, њихове особине, стања и положај.

³ Иако је првобитна замисао била да анализирамо само наслове који обухватају период током рата, у грађи су се нашла и три наслова која нису из тога периода, али која указују на дату политичку ситуацију непосредно пре рата.

⁴ „Концепт пријатељства део је традиционалних етничких стереотипа: те тако истраживања показују да су за формирање српског позитивног стереотипа о Русима као братском и пријатељском народу заслужни различити историјски периоди током којих су Србија и Русија имале дипломатске, војне, али и културне и црквене везе пре свега” (Слијепчевић Бјеливук, 2024, стр. 131).

⁵ Анализирано је више од 4.000 текстова о рату у Украјини, који су објављивани од почетка фебруара до краја јула 2022. године. Анализа показује да је око 1.600 текстова оцењено као пристрасно према неком од актера – Русији, Украјини или Западу (Vučić i dr., 2022).

За ексцерпцију грађе коришћено је неколико медијских портала⁶ на интернету (rts.rs, politika.rs, rs.n1info.rs, blic.rs, nova.rs, informer.rs) како бисмо приказали на који начин медији различите врсте, али и идеологије говоре о истом догађају.

Грађу смо детаљно анализирали и упоређивали са примерима и дефиницијама из *Речника српскохрватској књижевној и народној језика* Српске академије наука и уметности, *Речника српској језика* Матице српске, *Frazeološkog rječnika hrvatskog ili srpskog jezika* Јосипа Матешића и *Фразеолошкој речника српској језика* Ђорђа Оташевића.

Методолошки поступак обухватио је семантичку анализу и анализу из угла критичке анализе дискурса. Анализирано је 56⁷ фразеологизама.

Примере смо класификовали на основу поделе коју је дала Владислава Петровић (1989, стр. 64–88), а која се односи на садржај поруке, односно начин на који се детерминише субјекат. Утврђујући какви се све садржаји порука најчешће преносе, ауторка је издвојила семантичке групе фразеологизама и објединила их у четири класе (А, Б, Ц, Д) на основу значења и функције у одређеном лексичком окружењу. У прву класу (А) ауторка је уврстила фразеологизме којима се приписују одређене активности субјекту (предмету информисања), као и активности које могу да буду упућене другом (АА); другу класу чине фразеологизми који преносе информације о стању субјекта, положају, ситуацији или њеној промени (Б); у трећу класу спадају фразеологизми којима се указује на неко обележје субјекта (Ц); у четвртој класи налазе се фразеологизми којима се истиче процена и/или вредности предмета информисања (Д). С обзиром на то како реферишу о субјекту, може се говорити о детерминацији субјекта у динамичком смислу (А, АА) и детерминацији субјекта у статичном смислу (Б, Ц, Д). На овај начин представимо активности субјекта, интерперсоналне односе, његове особине, стања и положај. Како је украјинска криза период којим је обухваћено истраживање, обратимо пажњу на детерминацију следећих актера: Русије, Украјине, Путина и Зеленског, али и Запада и земаља које имају улогу у овом ратном сукобу, те на основу тога закључити како су поједине медијске куће квалификовале актере овог рата. Претпоставили смо да ће већи број фразеологизама бити негативне конотације, што је примерима и потврђено.

⁶ Портали су „interaktivne veb-stranice koje publici pružaju veliki broj urednički/novinarski oblikovanih informacija (naslov, fotografija, tekst vesti) i opcije komentari publike koje odobravaju administratori. Sadrže mnoštvo linkova ka drugim informacijama. Danas gotovo svi tradicionalni mediji imaju i svoje portale, ali je sve veći broj redakcija i novinara koje rade samo na portalu” (Valić Nedeljković i Pralica, 2020, стр. 141). Све већа употреба интернета омогућава једноставан приступ онлајн вестима, стога оне и представљају највећи извор информација данас.

⁷ Уколико се један фразеологизам појавио у различитим медијским кућама, забележен је одвојено с обзиром на разлику у контексту у којем се нашао.

Теоријски оквир исцртавања

Критичка анализа дискурса је област која се бави проучавањем и анализирањем писаних и говорних текстова како би открила дискурзивне изворе моћи, доминације, неједнакости и пристрасности. Она истражује како се ови дискурзивни извори одржавају и репродукују унутар специфичних друштвених, политичких и историјских контекста (Van Dijk, 1998). На сличан начин, Ферклаф (1995, стр. 135) дефинише критичку анализу дискурса као анализу дискурса која има за циљ системско истраживање често непрозирних односа узрочности и одређивања између дискурских пракси, догађаја и текстова, и шире друштвене и културне структуре, односа и процеса; да истражи како ове праксе, догађаји и текстови настају и како их идеолошки обликују моћи и борбе за моћ; и да истражи како је непрозирност тих односа између дискурса и друштва сама фактор који обезбеђује моћ и хегемонију. Рут Водак (2001, стр. 264) дефинише то као интердисциплинарни приступ проучавању језика са критичке тачке гледишта са циљем проучавања „језичког понашања у природним говорничким ситуацијама од друштвеног значаја”. У овом раду анализирамо медијски дискурс из угла критичке анализе дискурса.

Основне функције медијског дискурса јесу информативна⁸ (Тошовић, 2002, стр. 304) и конативна (функција оријентације на адресате, убеђивачка и идеолошка⁹) (Katnić Bakaršić, 1999, стр. 59). Међутим, Ван Дајк наводи да је циљ медијског дискурса „имплицитно промовисање владајућих уверења и мишљења” (Van Dijk, 1988, стр. 83), а познато је да онај ко управља медијима, управља и државом.¹⁰ Катнић Бакаршић (2012, стр. 20) указује на то да онај ко има приступ политичком, академском или медијском дискурсу, ко има могућности њихове контроле, а тиме утиче на њихову форму, стил и садржај, поседује и моћ јер утиче на начин мишљења или бар на теме о

⁸ Грицкат наводи да „новинарство није одувек представљало оно што представља сад. У првим фазама његова улога је била само строго информативна. Затим се у њега све више увлачила начелност ставова политичког деловања зависно од ставова власти” (Грицкат, 1966, стр. 83).

⁹ Оно што је за Ван Дајка „имплицитна идеологија” у медијима, Ферклаф назива „скривеном моћи у дискурсу медија”, при чему упозорава да је „идеологија најјефектнија када је њено деловање најмање видљиво” (Fairclough, 1989, стр. 49).

¹⁰ Да је велики утицај екстерних фактора на медије, потврђује и истраживање из 2012. године „Medijske slobode Srbije u evropskom ogledalu”, које су спровели АНЕМ, НУНС, НДНВ и „Локал прес” у сарадњи са Сивил рајтс дефендерс (Civil Rights Defenders) (Matić, 2012). Ти утицаји могу бити политичке природе, економски и/или структурални утицаји технолошке природе. „Утицај јавних финансија и притисак власти у кадрирању у државним медијима (али и не само у таквим медијима) и свакодневна употреба приватних медија зарад различитих интереса њихових власника” (Пенезић, 2018, стр. 173).

којима се размишља. Будући да медији имају могућност да у одређеној мери контролишу мисли рецепијената, али не и директно њихове поступке, медијска моћ је персуазивна и симболичка (Van Dijk, 1995, стр. 10). Један од кључних елемената медијског дискурса јесте новински наслов. Како наводи Силић (2006, стр. 89), „njihova uloga je takva da vrlo često samo o njima ovisi hoće li se novine pročitati. Zato se i opremaju tako da privuku čitatelje: posebnim pismom, na posebnu (udarnu) mjestu, s ključnim riječima (napisa), s riječima ekspresivna značenja, s karakterističnim rečeničnim i interpunkcijskim znakovima itd.” Катнић Бакаршић напомиње да наслови представљају јаку позицију текста, „која су по својој позицији у тексту и по својој форми изузетно значајна за разумевање тог текста” (Katnić Bakaršić, 1999, стр. 97), а уз то, наслов треба да буде „jezično efektan, upečatljiv” (Katnić Bakaršić, 1999, стр. 60). Новинари¹¹ користе различите технике како би формирали наслов који ће привући пажњу читалаца и који ће бити профитабилан.¹² Лексичка организација текста је моћно оружје убеђивачке стратегије, која у великој мери зависи од медија и од њиховог политичког опредељења. С обзиром на то да су новински наслови изузетно погодни за ширење идеологије, неопходно је деконструисати их са лингвистичког становишта, а потом их и критички размотрити у односу на шире друштвене праксе. Критичка анализа дискурса користи резултате добијене лингвистичком анализом, а затим их интерпретира, смештајући текст у одређену дискурзивну праксу (Lakić, 2010, стр. 274). Да бисмо довели у везу употребу језика с друштвеним контекстом, неопходно је познавање тог контекста.

Формирајући наслов, новинари се ослањају на познате, уобичајене, стандардне облике и конструкције: морфолошке, лексичке, фразеолошке и синтаксичке. Владислава Петровић, у својој студији *Новинска фразеологија*, наводи да ће фразеологизми најчешће бити употребљени за вербалну организацију наслова, чиме би се постигло експресивно изражавање (Петровић, 1989, стр. 31). Даље истиче да фразеологизми „доприносе сликовитијем, сугестивнијем и упечатљивијем представљању различитих информативно-политичких и других садржаја, тако да се оно што је њима означено више и јаче доима, лакше и брже памти, а у одређеним приликама поново се успоставља, оживљава слика у сећању рецепијената” (Петровић, 1989,

¹¹ Какав ће се наслов наћи у медијима на крају, одлучује уредник медијске куће, односно онај ко финансира те медије.

¹² Наслов треба да прода новине, односно, када су у питању електронски медији, да постане кликабилан. Реч кликабилан односи се на способност наслова у електронским медијима да привуку пажњу читалаца и да их наведу да кликну на наслов, што медијској кући доноси већи број прегледа на интернету, самим тим и више новца. Ова реч забележена је у *Српском речнику новијих анилицизама* и још увек нема статус одреднице која припада српском лексичком фонду (Prčić i dr., 2021). О утицају кликабилности на процес новинарског и уредничког избора видети Nedeljković, 2023, стр. 57–80.

стр. 31–32). Поред експресивности, код ових лексичких јединица истичу се: репродуктивност, формалноструктурна сложеност, семантичка монолитност, синтаксичка нерашчлањивост, затим стабилност лексичког састава (Петровић, 1989, стр. 34).

Поред термина фразеологизам употребљавају се и термини устаљена фраза, фразеолошка јединица, фразем, израз, идиом, идиоматски израз, идиоматска фраза, фразеолошки обрт, устаљени обрт. Мршевић Радовић (1987, стр. 11) у својој студији објашњава мањкавости неких од ових термина и указује на недостатке и нејасноће које њихова употреба може донети.

Мршевић Радовић теоријска утемељења заснива на схватањима руске петроградске фразеолошке школе. Она поставља основне теоријско-методолошке основе за проучавање фразеолошког фонда српског језика, при чему фразеологизме одређује као вишелексемни спој који „карактерише репродуковање као већ готове језичке јединице” и „експресивност као категоријална фразеолошка особина”, а њихов однос према денотату разликује их од других јединица у језику које имају примарну функцију номинације (Мршевић Радовић, 1987, стр. 12–16).¹³

Експресивност се може одредити као „изразита изражајност, која се остварује или конотативном семантичком структуром или нарочитом гласовном структуром”, док се у ужем смислу под експресивношћу подразумева „постојање у семантици речи компонената којим се изражавају мера и степен особине неке појаве, при чему је неки аутори поистовећују са интензивношћу (оном која одступа од ’нормалне’)” (Ристић, 2004, стр. 18). Када говоримо о експресивности као категоријалној фразеолошкој особини можемо издвојити фразеологизме са значењем позитивне или негативне конотације. На експресивност може да утиче и „необичност лексеме (или синтагме) којом је именички конституент представљен” (Мршевић Радовић, 1987, стр. 18–19), при чему се та необичност може манифестовати на плану форме – „нпр. реч ономатопејског порекла, без самосталног лексичког значења и употребе изван фразеолошке јединице, лексема посебно прилагођена за ову функцију у фразеолошкој јединици (на фонолошком плану) или, карактеристично за фразеолошку јединицу, гласовно подударане лексема које иначе нису смисаоно повезане” (Мршевић Радовић, 1987, стр. 19); посебно експресивним фразеологизмима сматрају се они који су настали

¹³ Рајна Драгићевић у раду „О проблемима идентификације фразеологизама”, сумирајући претходна фразеолошка истраживања, наводи следеће формалне особине фразеологизама: вишелексемски спој, значењске језичке јединице које се у говору репродукују као целина, чврста веза речи, не могу се додавати још неке лексеме, неки фразеологизми имају једночлани синоним (Драгићевић, 2009, стр. 39). Ауторка наводи и да Мокијенко оповргава критеријум који упућује на чврсту везу међу компонентама које чине фразеологизам и истиче да фразеологизми могу имати варијанте (Драгићевић, 2009, стр. 39).

коришћењем метафоре, хиперболе, парадокса, контраста и других стилских фигура, док изванредан број фразеологизма настаје сликовитим повезивањем необичних, неочекиваних и често немогућих појава у реалном свету (Мршевић Радовић, 1987, стр. 19).

У раду фразеологизам дефинишемо као „устаљени, везани скуп од најмање две лексеме, које су се, изгубивши мање-више своју значењску аутономност, удружиле на секундарном, конотативном плану у нову значењски јединствену целину” (Петровић, 1989, стр. 33).

Узимајући у обзир да су фразеологизми експресивна средства, да су наслови оно што сваки читалац прво прочита, некад и не водећи рачуна о даљем (кон)тексту, као и да медијски дискурс има персуазивну моћ, настојаћемо да утврдимо да ли употреба фразеологизма у нашим забележеним примерима има манипулативну и убеђивачку функцију.

Фразеолојизми у новинским насловима – анализа примера

КЛАСА А

Према класификацији Владиславе Петровић (1989), у класу А, која обухвата фразеологизме са значењем активности приписаних актерима, налазе се махом примери којима се упућује на деловање главних учесника догађаја у Украјини: руског и украјинског председника, као и представника западних земаља, чија је улога од великог значаја за укупан развој ситуације. Ове делатности односе се на конкретне акције које поједини актери предузимају (нпр. *дајћи зелено свейло, држајћи карће у својим рукама, ломе се койља* итд.), али често се могу тицати и само вербалних активности (*вршејћи истау йлочу, дијћи без гласа на језику*). Фразеолошким изразима употребљеним у новинским насловима обично аутор текста на експресиван начин коментарише активности субјекта.

Иницирање појединих активности приказано је следећим фразеологизмима:

PUTIN DAO ZELENO SVETLO, PALO ODOBRENJE! Isporuка važna за ceо svet – Posao u toku uprkos preprekama (informer.rs, 23. 11. 2022) // *Evropa koristi rat u Ukrajini да NATERA SRBIJU да prizna Kosovo, glavno „oružje” u ruke dao joj је Vladimir Putin* (blic.rs, 15. 6. 2022).

У првом наслову истиче се моћ појединца од кога сви зависе, док се у другом наслову експлицитно указује на Путинову активност, која носи негативне последице за нашу земљу, чиме се негативно квалификује његов чин.

Фразеологизмима се исказују активности којима се појединац ставља у надређени положај:

*PUTIN DRŽI KARTE U SVOJIM RUKAMA*¹⁴, *EU ZAKASNILA NA DVOBOJ*
Profesor Srđa Trifković otkriva moraju li Evropljani slepo da slede vođstvo
Vašingtona (29. 6. 2022) // Putin: Raste rizik od nuklearnog rata, ali Rusija
drži konce u svojim rukama (nova.rs, 7. 12. 2022) // Aduti Ukrajinaca koji
mogu da potuku Ruse: Zelenski u rukavu ima tri karte koje Putinu izazivaju
glavobolju (nova.rs, 30. 4. 2023).

Фразеологизмима *држајћи карће у својим рукама* и *држајћи конце у својим рукама* истиче се Путинова улога у овом рату, при чему се сугерише да од њега зависе даљи догађаји и исход рата. С друге стране, већ у следећем примеру фаворизује се Зеленски и истичу се његов интелект и његова тактика, који могу утицати на исход рата у корист Украјине. Имајући у виду чињеницу да примери потичу из истог извора, њихова опречност могла би бити сигнал неусаглашености информација којима и сами новинари располажу или пак променљивих околности ратовања.

Сукобљавање различитих мишљења и интереса на сликовит начин истакнуто је примером у чијем се лексичком саставу налазе компоненте са значењем оружја, тако да се и самом мотивационом структуром непосредно сугерише ратовање:

Putinov potez promenio je sve: Kako je Kosovo postalo problem zbog kog se
lome koplja između Rusije i Amerike (nova.rs, 14. 1. 2023).

У значењској структури фразеологизма може бити компонента за квалификацију самог акта говорења, што је забележено у следећим примерима:

DVA PUTA POMENUO JUGOSLAVIJU Ključni momenti Putinog govora:
Vrteo istu ploču o ratu, ali je poslao i dve ZLOSLUTNE PORUKE (blic.rs,
21. 2. 2023) // Bajden bez dlake na jeziku, udario po ruskom lideru: „Putin je
UBICA, PLATIĆE CENU“ (blic.rs, 17. 3. 2021).

Фразеологизмом *врћећи исту плочу* (‘говорити увек једно исто, понављати стално исту причу’) (Оташевић, 2012, стр. 70), Путинов говор

¹⁴ У Фразеолошком речнику јавља се само пример *држајћи конце у својим рукама* (‘владати ситуацијом, држати све под контролом, имати власт над нечим’) (Оташевић, 2012, стр. 483). Извесна модификација фразеологизма честа је у публицистичком стилу, што се примећује и у нашем примеру. Модификација фразема може се одразити на: супституцију лексема, додавање лексема, изостављање лексема, морфосинтаксичке промене (Parizoska, 2007, стр. 173). У нашем примеру дошло је до супституције лексема, уместо *конца*, јављају се *карће*, што истиче прагматичку функцију ове модификације. Употребом таквог фразеологизма рат се представља као карташка, али и стратешка игра, чиме се наглашавају интелектуалне вештине играча, односно једне од зараћених страна.

је негативно квалификован, чиме је исказан субјективни став новинара. С друге стране, фразеологизмом *бийти без длаке на језику* указује се да се радња говорења остварује 'отворено, без устручавања, без икаквих обзира, смело' (Оташевић, 2012, стр. 123), тако да се и сам говорник у актуелном тренутку квалификује као отворен, искрен, неустрашив, што открива позитиван однос аутора текста према објекту квалификације.

Значење фразеологизма *вући кога за нос* ('обманути, преварити, изиграти некога') (Оташевић, 2012, стр. 72) подразумева и обављање говорне активности да би се постигао одређени учинак, односно да би се на одређени начин деловало на саговорника у једној комуникативној ситуацији (Штрбац, 2009, стр. 126). Овај фразеологизам је, према начину на који је уклопљен у текст, део Путиновог исказа тако да цео наслов представља преношење туђег говора с циљем да се о Путину створи слика као о самоувереној особи која је, разоткривши зле намере противника и осујетивши његове планове, сигурна у сопствени успех.

Putin: Dugo su nas yukli za nos i obmanjivali, ne sumnjam u pobedu u Ukrajini (n1info.rs, 18. 1. 2023).

Осим на различите врсте деловања, фразеологизмима се може указивати и на емоционално-психичке реакције. Метонимијским трансфером, тј. употребом имена главног града за владу те земље, психофизиолошки процеси приписују се Кијеву, односно људима који чине украјинску владу, а потом и украјинском народу. Фразеологизмом *йуцајти по шавовима* на метафоричан начин у први план стављају се немоћ и бес Украјине, као и губљење контроле (на такво стање сутерише се у даљем тексту: смењен је један од најважнијих људи). Изразом *бийти у сузама*, метонимијски се истиче тешко емотивно стање народа изазвано смрћу људи који су се борили на њиховој страни. Занимљиво је да се за квалификацију истог догађаја – погибију бораца лојалних украјинској власти, у новинама супротне политичке и идеолошке оријентације употребљавају исти изрази.

KIJEV PUCA PO ŠAVOVIMA! ZELENSKI SMENIO KLJUČNOG ČOVEKA U SLUŽBI BEZBEDNOSTI! (informer.rs, 7. 3. 2023) // *Ukrajina u suzama zbog smrti australijskog snajperiste: „Nindža“ je napustio sve da bi se borio protiv Rusa* (nova.rs, 5. 11. 2022) // *UKRAJINA U SUZAMA ZA AMERIKANCEM KOJEG SU RUSI UBILI U BAHMUTU! Bio je elitni marinac, borio se u Legiji stranaca Ukrajine, u Lavovu je održana komemoracija* (VIDEO) (informer.rs, 2. 2. 2023).

КЛАСА АА

Класа АА обухвата фразеологизме са значењем активности која је свесно извршена над појединцем или колективом, при чему пацијенс сноси конкретне последице (преварен је, покраден, уплашен, изигран, напуштен, повређен). Изразе овог типа налазимо у следећим насловима:

„RUSI POSTAJU NERVOZNI” Ukrajina uspela da Kremlju UTERA STRAH U KOSTI: Više ni Moskva nije bezbedna, panika zbog smrtonosnih dronova (blic.rs, 1. 3. 2023) // Ukrajina ima novo oružje koje će Rusima UTERATI STRAH U KOSTI: Specijalne rakete za HIMARS uništavaju pola kvadratnog kilometra u jednom udaru (blic.rs, 9. 10. 2022).

Фразеологизмима којима се исказује осећање страха послата је порука да су се позиције зараћених страна замениле – Русија је постављена као уплашена страна (за разлику од примера *Пуџин држи карџе у својим рукама*, *Русија држи конце у својим рукама*). Фразеологизам *ушераџи сѝрах у косѝи* указује на стање веома израженог осећања страха и има висок степен експресивности, што се постиже мотивационом сликом у основи – страх је толико интензиван да се завлачи у најдубље делове људског тела. Употребом овог фразеологизма у наслову, као и целим насловом, који готово да има апокалиптичан призив, новинар покушава да код реципијента створи слику не само о надмоћности Украјине већ и да сугерише евентуални преокрет целог тока сукоба.

Фразеологизмом *џушѝаѝи низ воду*, са значењем ‘пуштати некога, нешто да пропадне, дизати руке од некога, нечега, препустити некога, нешто судбини’ (Оташевић, 2012, стр. 461), Путин је негативно квалификован:

KREMLJ KREŠE KRILA PRIGOŽINU Svada sa ruskom vojskom podigla buru, Putin pušta niz vodu šefa Vagnera, a on kuka: „Ovo je velika IZDAJA” (blic.rs, 23. 2. 2023).

У претходном наслову јавља се и фразеологизам *кресаѝи крила коме*, који указује на то да се Пригожин, вођа руске паравојне организације Вагнер, саботира и да му се наноси штета која га спутава у даљим активностима, чиме се још једном истиче негативна слика о Путину, али му се истовремено приписује велики утицај који има. Наведене активности су непримерене као облик понашања у хуманој заједници, чиме новинар скреће пажњу на појединца који такво понашање испољава.

Као издају новинар оцењује и поступке западних земаља у односу према Украјини, што се постиже примерима *осѝавиѝи кога на цедилу* (‘изневерити некога, не помоћи некоме у невољи’) (Оташевић, 2012, стр. 365) и *окренуѝи коме леђа* (‘напустити некога, нешто, занемарити некога, нешто’) (Оташевић, 2012, стр. 271):

ŠAMARČINA ZA ZELENSKOG! AVIONI stižu TEK NAKON kraja RATA, britanski MINISTAR saopštio BOLNU ISTINU Kijevu – OSTAVLJENI NA CEDILU?! (informer.rs, 19. 2. 2023) // OKRENULI IM LEĐA! Ukrajina započela rat, mi završavamo! SPREMNI SMO! MORAM STALNO DA VRŠIM PRITISAK! (informer.rs, 9. 2. 2023).

Дакле, Украјина је остављена без помоћи или заштите у тешкој ситуацији, проблему или изазову. Она је напуштена од стране Запада, чиме се истиче недостатак поштовања, емпатије и одговорности. Негативном конотацијом коју носи овај фразеологизам критикује се понашање Запада, што одаје утисак да су они проузроковали негативне последице које чекају Украјину.

Ситуација која се односи на издају описује се још једним фразеологизмом израженог степена експресивности:

Šta je sve Putin pričaо о Kosovu: Bratski нож u leđa (nova.rs, 25. 6. 2022).

Модификовани фразеологизам *задићи/ударити (некоме) нож у леђа* (‘подмукло напасти некога, издати некога, поступити подмукло’) (Оташевић, 2012, стр. 338) користи се да опише поступак издаје, предаје или наношења штете, нарочито у случајевима када међу учесницима постоји висок степен блискости те је сам поступак утолико тежи, јер подразумева да једна особа обмањује другу и чини јој зло у тренутку када се то најмање очекује. У забележеном примеру истиче се изненадна промена става Русије, чиме се Србија поставља у непријатну и опасну ситуацију без помоћи. Истицањем компоненте *брајски*, интензивизира се значење овог фразеологизма, који поприма ироничан призвук, будући да је семантика датог придева у супротности са садржајем исказаним синтагмом *нож у леђа*, код које се на тежину поступка сугерише мотивационом сликом – нож има застрашујуће асоцијације због начина на који се ово оружје користи. Овде се првенствено алудира на лицемеран однос Русије према Србији. У исто време скреће се пажња на издајнички поступак руског државника те се тако ствара негативна слика о њему.

Изразом *узвраћати ударац* имплицира се директна узрочно-последична веза између две активности, при чему њихови агенси и пацијенси мењају улоге. На овај начин шаље се порука да Путин не толерише неприхватљива понашања, поставља се као супериорнији од осталих, чиме се истиче његова моћ:

RUSIJA UZVRAĆA UDARAC Putin sada stranim kompanijama oduzima i imovinu (blic.rs, 11. 3. 2022).

Употребом фразеологизма *осушити њаљбу*, којим се изражава вербална активност као што су критика, грдња, осуда и сл. (Оташевић, 2012, стр. 367),

истиче се негативан однос, обично нетрпељивост и презир, једног учесника комуникационог догађаја према другом:¹⁵

ON NIJE PRI SEBI, MORAMO GA OBUZDATI! Američki novinar OSUO PALJBU po Zelenskom, poručio Vašingtonu – samo JEDNA STVAR ga može naterati na pregovore! (informer.rs, 20. 11. 2022) // Madona osula paljbu po Putinu: Uporedila ga sa Hitlerom (nova.rs, 26. 2. 2022).

У овим примерима примећујемо да се у насловима различитих медијских кућа појавио исти фразеологизам, али усмерен према различитим странама. Док се у *Информеру* исказује презир према Зеленском, на порталу *Нове* истиче се презир према Путину. Истицање става и емоционалног стања јавне личности може умногоме утицати на ставове рецепијената, посебно ако је та јавна личност светски позната.

Следећим примером, Зеленски се поставља у виши положај и добија улогу учитеља, док је Путин у подређеном положају и има улогу ученика:

ZELENSKI KAO ČERČIL Putin ima moćnu vojsku, ali u jednoj stvari mu je ukrajinski predsednik ODRŽAO LEKCIJU (blic.rs, 24. 3. 2022).

На рецепијента злослутно делују изрази *завијти у црно* ('унесрећити, ојадити некога, усмртити некоме некога') (Оташевић, 2012, стр. 607), *дацијти на колена* ('победити, савладати, упропастити некога, приморати некога на предају') (Оташевић, 2012, стр. 9) и *доћи коме главе* ('убити, уништити, упропастити некога') (Оташевић, 2012, стр. 75), употребљени у следећим насловима, у којима се у први план истиче активност којом се проузрокује неповољан положај пацијенса:

POTCENILI SU PUTINA, SAD ĆE MU DATI DONBAS?! „Forin polisi” predviđa stravičnu sudbinu Ukrajini, Bajden ih ZAVIO U CRNO?! (informer.rs, 2. 4. 2023) // PUTIN VAS JE UPOZORIO, SAD IMATE RAT! Švajcarski političar RASKRINKAO licemerje SAD, Evropa BAČENA na kolena, služenje Vašingtonu će joj DOĆI GLAVE?! (informer.rs, 5. 3. 2023).

У првом примеру пацијенс је Украјина, док је у другом пацијенс Европа, а у оба случаја каузатор неповољних околности јесте Запад, чиме се са Русије скида одговорност за трагедију у Украјини и неповољне прилике које су задесиле Европу.

¹⁵ Фреквентност ових фразеологизама оправдана је тежњом новинара да лоше међуљудске односе изложи критичком оку јавности, тј. подвргне јавној осуди (Петровић, 1989, стр. 75).

КЛАСА Б

Фразеологизмима из ове групе указује се на одређена стања, положај или уопште околности у којима се налазе актери датог догађаја или ситуације. Осликавање тешкоћа са којима је суочена једна од зараћених страна постиже се следећим експресивним језичким јединицама: *їорейїи їог ноїама, їлашиїїи се кога или чега као ђаво од крсїа, биїїи на їрекреїїици, висїїи о коңцу, наїїи се између две ваїїре*.

Следећи примери указују нам на то да се Украјина налази у неповољној ситуацији која захтева хитно деловање:

ZAPAD SE NEĆKA DOK ZELENSKOM GORI POD NOGAMA! U Minhenу завapio na sav glas! Brzina nema alternativu, požurite ili... (informer.rs, 17. 2. 2023) // *STIŽE NAPAD IZ DVA PRAVCA?! Zelenski najавio VELIKU OFANZIVU RUSIJE, Putin baca SVE KARTE na sto – SUDBINA KIJEVA VISI O KONCU?!* (informer.rs, 4. 1. 2023) // *IZMEĐU DVE VATRE Zašto će Rusija i EU u nedelju držati Ukrajinu POD LUPOM (VIDEO)* (blic.rs, 29. 3. 2019) // *KIJEV SE OVOG PLAŠI KAO „ĐAVO KRSTA”! NIĆE HERSONSKA NARODNA REPUBLIKA! Potom slede Harkovska, Odeska, Nikolajevska, Zaporoska, Krivoroška... TO JE KRAJ PRIČE...* (informer.rs, 7. 4. 2022) // *Украјина на прекрећници* (politika.rs, 12. 4. 2021).

У првом наслову имамо описану ситуацију неповољну за Украјину, а неизвесност и притисак под којим се поменута земља налази појачава се истицањем неодлучности Запада. Још једном је критикован Запад и приказан као узрок новонастале ситуације у Украјини, што се неретко бележи у насловима *Информера*. Нестабилност и критичност ситуације у Украјини истиче се фразеологизмом *висїїи о коңцу* ('бити у великој опасности') (Оташевић, 2012, стр. 250), што сутерише неизвестан исход, махом неповољан. У трећем наслову истиче се деликатна и тешка позиција Украјине. Требало би да задовољи обе стране, што је немогуће, како би последице биле мање погубне за њу. Слика која се ствара у поредбеном делу фразеологизма *їлашиїїи се као ђаво крсїа* јесте у улози интензификације референта *їлашиїїи се*. Прозирне је хришћанске мотивације и јасног порекла.¹⁶ Оваквим начином извештавања Украјина се ставља у позицију слабијег, уплашеног учесника, чиме се, индиректно, друга зараћена страна истиче као доминантнија и јача. Ипак, у наслову *Украјина на їрекреїїици* фразеологизам не указује непосредно на опасност, али сутерише да је реч о периоду доношења важних одлука, које ће предодредити будућност ове земље.

На отежане ратне околности у Украјини упућује пример *сїезаїїи обруч*, који је иначе карактеристичан за стратегију ратовања, чиме се додатно

¹⁶ О српској фразеологији и религији писала је Наташа Вуловић у својој монографији (2015).

сутерише могућа пропаст. Ова земља је, такође, квалификована као прелазни елемент, а не конкретан циљ, чиме се, једним делом, умањује њен значај у овом сукобу. Циљеви Русије су неки други.

(VIDEO) *PRIBLIŽAVA SE TRENUTAK ISTINE! ČEČENI STEŽU OBRUČ OKO UKRONACISTA U MARIUPOLJU! Kadirov otkrio šta se dešava posle PREDAJE UKRAJINSKIH MARINACA!* (informer.rs, 5. 4. 2022) // *Украјина је само пролазна станица* (politika.rs, 13. 2. 2023).

Забележена је и појава фразеологизама у значењу 'проћи горе од других, лоше проћи у неком послу, настрадати, надрљати' (Оташевић, 2012, стр. 255), што указује на негативне последице које погађају једну од зараћених страна:

BORELJ KAŽE DA ĆE DOĆI DO MIRA, ALI... Šef diplomatije EU uveren da će iz svega Rusi izvući „deblji kraj”! (informer.rs, 18. 9. 2022).

У нашем корпусу није било много примера који указују на тешкоће са којима се суочава Русија. То нам говори да је Русија чешће представљана као јача сила и да је Украјина била у инфериорнијем положају.

Следећу скупину чине фразеологизми који истичу промену положаја појединца или групе, ту је ситуација нешто другачија.

Да би се обележила промена положаја субјекта, употребљени су следећи фразеологизми:

„ŠTA AKO PUTIN POBEDI...” Šok poruka iz Minhena, NATO skinuo masku, više se boji Rusije nego trećeg svetskog rata! Sukob sa Moskvom je neminovan?! (informer.rs, 18. 2. 2023).

Израз *скинути маску* има значење 'показати право лице, показати се у правом светлу, открити скривене мисли, намере, престати се претварати' (Оташевић, 2012, стр. 275), а има за циљ да истакне промене које су у супротности са првобитним представљањем актера догађаја описаног фразеологизмом. У овом наслову истиче се слабост оних који *скидају маску*, а с друге стране, Русија се фаворизује и заузима место јачег и доминантнијег.

Новинари употребљавају фразеологизме којима истичу своје предвиђање промене нечијег положаја. У нашем корпусу забележен је пример песимистичког предвиђања *йочетйак краја*:

OVO JE POČETAK KRAJA PUTINA Ruski lider doživeo vojni kolaps u Ukrajini, sada se svi pitaju jedno: Da li će UNIŠTITI RUSIJU da bi ostao na vlasti (blic.rs, 26. 9. 2022) // *Pobuna Vagnera: Početak kraja Putinove vladavine?* (n1info.rs, 27. 6. 2023) // *Da li je sukob Putina i Prigožina za Zapad početak kraja rata u Ukrajini?* (nova.rs, 27. 6. 2023).

Израз *йочетйак краја* употребљен је два пута, и то у контексту предвиђања скорије пропасти Русије и Путинове владавине. Честа употреба овог

фразеологизма узрокована је тренутком када Пригожин мења свој став о Путину и супротставља му се.

Употребом компоненте *црно*, у изразу *црне њроїнозе*, која има негативну конотацију, постиже се песимистичко приказивање будућих догађаја. У нашим примерима указује се на погоршање економске ситуације, али и на погоршање ситуације у градовима Украјине:

CRNE PROGNOZE ZA EVROPU! Visoke cene struje i gasa mogle bi da ubiju više Evropljana nego RAT U UKRAJINI! (informer.rs, 27. 11. 2023) // *ŠTA POSLE BAHMUTA? Crne prognoze ukrajinskih OFICIRA, pakao prelazi NA DRUGE GRADOVE, Kijev više NEMA SNAGE – Rusi pred VELIKOM POBEDOM na ISTOKU?!* (informer.rs, 7. 3. 2023).

Иако бисмо фразеологизам *окренутии* (*окрейтии*) *леђа* ('1. напустити некога; 2. показати презир према некоме игноришући га') (Оташевић, 2012, стр. 345) могли да сврстамо у класу АА, у овом случају новинар истиче промену Путиновог положаја:

Putinu ceo svet okreće leđa, a oni su izabrali da potonu sa njim FOTO (nova.rs, 17. 5. 2022) // *Lukašenko okrenuo leđa Putinu: Naša vojska ne učestvuje u operaciji u Ukrajini* (nova.rs, 24. 2. 2022).

Наведеним фразеологизмом може се скренути пажња на смањење броја Путинових присталица и као циљ намеће се преокрет у ратној ситуацији и слађење Путинове моћи.

КЛАСА Ц

У овој групи налазе се фразеологизми које су новинари употребили како би што сликовитије представили одређену ситуацију, описали неки догађај или појединца односно организацију. Фразеологизам митолошког порекла – *џандорина кутија*¹⁷ користи се за описивање ситуације која отвара низ непријатних или нежељених последица:

„PANDORINA KUTIJA” EU sprema žestoku kaznu za one koji sarađuju sa Moskvom, stiže dramatično upozorenje Pekinga: NE KREĆITE TIM PUTEM! (blic.rs, 9. 5. 2023).

Израз истог порекла – *Ахилова џеија*, који је употребљен у насловима, истиче слабости Запада и односи се на аспект који може бити извор проблема или се може лако употребити против њих и довести до њиховог слађења или пропадања:

¹⁷ У грчкој митологији Пандора је отворила кутију из које су изашле све невоље и зла света. Често се овим фразеологизмом истиче акција која се не може контролисати и која наноси само штету.

NATO NIKADA NIJE DELOVAO OVAKO KRHKO! A ako dođe do sukoba sa Rusijom, presudan je mali region duž Baltika, on je „Ahilova peta”¹⁸ alijanse... (informer.rs, 16. 4. 2022) // AHILOVA PETA AMERIČKE ODBRANE: Rusi se podsmevaju „balonskoj pretnji” (novosti.rs, 16. 2. 2023) // AHILOVA PETA NATO Alijansa nikada nije delovala ovako krhko, a ako dođe do direktnog sukoba sa Rusijom sve oči će biti uprte u OVAJ MALI REGION (blic.rs, 16. 4. 2022).

Употребом фразеологизма митолошког порекла *сукоб титана* најсликовитије се приказује однос зараћених страна, сугерише се да су обе стране у сукобу јаке и моћне, те да је њихов сукоб интензиван и да може имати далекосежне последице, док се изразом *битка њрса у њрса* истиче њихов директан сукоб:

Sukob titana:¹⁹ *Putin i Makron u raspravi – ko je odgovoran za tenzije u Ukrajini* (nova.rs, 20. 2. 2022) // „U SUKOBU TITANA EVROPA JE OSTALA SIROČE” Prof. dr Marija Đorić *o invaziji Rusije na Ukrajinu: Kome god „carstvu da se priklonimo”. SNOSIĆEMO POSLEDICE* (blic.rs, 15. 5. 2022) // *Ukrajinci u dnevnoj sobi, Rusi u kuhinji: Krvava bitka za Bahmut sada se vodi bukvalno prsa u prsa* (nova.rs, 13. 4. 2023).

Употреба датих фразеологизама омогућила је новинару да истакне одређени догађај тако што ће му приписати карактеристично обележје. На овај начин „повећава се информативност поруке, а уједно и асоцијативност језичког израза, док се њиховим лексичким еквивалентима или парафразама, не би постигли такви ефекти” (Петровић, 1989, стр. 82–83).

Квалификовање актуелног друштвено-политичког тренутка постиже се следећим фразеологизмима:

*RUSKA VOJSKA PRAVI BAZU U NIKARAGVI! AMERI, ČAČKALI STE MEČKU,*²⁰ *OVO SU POSLEDICE?! Moskva igra otvorenih karata, U SLUČAJU RATA ZNA SE...*²¹ (blic.rs, 12. 6. 2022) // *STIŽE NAPAD IZ DVA PRAVCA?!*

¹⁸ Ахилова пета односи се на рањиво место, односно, на слабу тачку.

¹⁹ Према грчкој митологији, титани су били древна раса моћних богова који су се супротстављали олимпијским боговима. Њихов сукоб окарактерисан је као епски сукоб између две моћне силе. Овај фразеологизам често се користи за описивање ситуације или догађаја у којем се две моћне силе или важне особе суочавају или супротстављају једна другој.

²⁰ Поједини фразеологизми карактеристични за разговорни функционални стил непримерени су новинским насловима, посебно када извештавају о важним друштвено-политичким темама, као што је у наведеном примеру.

²¹ Информативна вредност наслова може бити повећана и када он нешто оставља недореченим. Интерпункцијски знак (...) подуђује примаоца поруке да сам претпостави завршетак реченице (Katnić Bakaršić, 1999, стр. 60–61). Исход рата се наслуђује. Фаворизовањем једне стране у наведеном наслову новинари ове медијске куће имплицирају њихову победу.

Zelenski najavio VELIKU OFANZIVU RUSIJE, Putin baca SVE KARTE na sto – SUDBINA KIJEVA VISI O KONCU?! (informer.rs, 4. 1. 2023) // НАТО „ошворио карће” у Украјини, Руси ућозоравају на појудне послидице (politika.rs, 16. 10. 2022).

Израз *иїрайїи ошворених карайїа* истиче да Русија, односно руска влада заједно са Путином, нема потребу да скрива или маскира своје намере и акције. Откривају све информације, мотиве и спремни су да се суоче са последицама својих дејстава. Овакав приступ често се повезује са поштовањем, искреношћу, што и јесте слика која се ствара о њима. Претходно изнето потврђује и фразеологизам *бациїи све карће на сїио*, који описује ситуацију у којој Путин преузима ризик и открива све што има у нади да ће постићи жељени исход. На овај начин истичу се његова одлучност, храброст и смелост да се суочи са свим ризицима. Овим се демонстрира његово потпуно ангажовање и коришћење свих могућности да би се постигао циљ. У појединим случајевима *иїрайїи ошворених карайїа* може бити ризично. Како би се заштитили нечија безбедност и интереси, требало би да постоји опрезност и задржавање информација, на шта указује последњи наведени наслов.

„Употребом фразеологизама новинар изражава свој став и истовремено квалификује друштвено-политичку ситуацију, предвиђа могуће правце развоја друштва и скреће пажњу на неке последице одређеног понашања” (Петровић, 1989, стр. 78), што је анализом наших примера још једном потврђено.

Закључак

У овом раду покушали смо да истражимо и опишемо употребу фразеологизама у новинским насловима, анализирајући их кроз детерминацију субјекта, а ослањајући се на критичку анализу дискурса. Употреба фразеологизама била је заступљена на свим порталима, али не у истој мери. На одређеним порталима (informer.rs, blic.rs) фреквентнија је употреба фразеологизама, док се у појединим медијима појављују у мањој мери (rts.rs, politika.rs). Фразеологизмима би се истицала слабост једне стране или би се истицала моћ друге стране. У зависности од типа медија, одређена страна би била представљена позитивно или негативно. Док ће се у појединим медијима (informer.rs) истицати једна особа (Путин) као неко од кога само зависи исход рата и у којима ће се фаворизовати његови поступци, у другим медијима (nova.rs, n1info.rs) имаћемо негативно представљање исте особе. У зависности од актуелне ситуације и потребе, неки медији (blic.rs) заузеће позитиван, односно, негативан став о датој ситуацији (Русији/Украјини).

Анализом је утврђено да су у новинским насловима најзаступљенији фразеологизми који указују на тешкоће с којима се суочава једна од зараћених страна. У нашем корпусу, који чини 56 фразеологизама, забележено је највише примера (16) који се односе на тешкоће са којима се суочава Украјина, некада ће се тај положај приказати кроз положај Запада. Приказивањем слабљења моћи Запада указује се и на слабљење Украјине, јер она зависи од њихове помоћи и њиховог ангажовања. Честа је употреба и фразеологизама који кроз процес метафоризације квалификују и сликовито представљају друштвено-политички тренутак, а у корпусу је забележено десет таквих примера. Слика која се стварала о Путину једним делом указује на његову моћ и на његов посебан положај у овом сукобу. Формира се закључак да је он тај од кога све зависи и да је он једини који може да утиче на исход рата (овакво презентовање најзаступљеније је на порталу *informer.rs*, делимично на *blic.rs*). С друге стране, у одређеним медијима (*nova.rs*, *n1info.rs*, делимично на *blic.rs*) истичу се Путинове негативне особине, приказује се промена његовог положаја у рату, указује се на слабљење Русије, неретко се квалификује као издајник.

Класификовањем фразеолошких јединица утврдили смо да је у свим насловима била присутна пристрасност, окренутост једној од зараћених страна и употреба негативно маркираних фразеологизама, што може утицати на расуђивање рецепијената о датој ситуацији.

Речници

- Оташевић, Ђ. (2012). *Фразеолошки речник српског језика*. Нови Сад: Прометеј.
Речник српског језика (2007). Нови Сад: Матица српска.
Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ. Књига I–XX (1953–2017). Београд: Институт за српскохрватски језик САНУ.
 Matešić, J. (1982). *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
 Prčić, T., Dražić, J. i Milić, M. (2021). *Srpski rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Filozofski fakultet.

Литература

- Вуловић, Н. (2015). *Српска фразеологија и религија: лингвистичкокултуролошка истраживања*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
 Грицкат, И. (1966). Наслови – посебна категорија писане речи. *Наш језик*, 15 (1–2), 77–95.
 Драгићевић, Р. (2009). О проблемима идентификације фразеологизама. *Südslavistik online*, 1, 35–44.
 Мршевић Радовић, Д. (1987). *Фразеолошке језичко-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*. Београд: Филолошки факултет.

- Пенезић, С. (2018). *Однос уређивања и половања медија у условима кризе медија* (необјављена докторска дисертација). Факултет политичких наука, Београд.
- Петровић, В. (1989). *Новинска фразеологија*. Нови Сад: Књижевна заједница Новог Сада.
- Ристић, С. (2004). *Експресивна лексика у српском језику*. Београд: Институт за српски језик.
- Слијепчевић Бјеливук, С. (2024). Концепт пријатеља у домену међународних односа у српском јавном дискурсу. *Наслеђе*, 57, 127–136. <https://doi.org/10.46793/NasKg2457.127SB>
- Тошовић, Б. (2002). *Функционални стилови*. Београд: Београдска књига.
- Штрбац, Г. (2009). Фразеологизми са значењем радње говорења. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, 52 (2), 123–134.
- Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. New York: Longman Inc.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman.
- Katnić Bakaršić, M. (1999). *Lingvistička stilistika*. Sarajevo: Naučna i univerzitetska knjiga.
- Lakić, I. (2010). Analiza medijskog diskursa o ratu. U: V. Vasić (ur.), *Diskurs i diskursi: zbornik u čast Svenki Savić* (str. 269–282). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Matić, J. (2012). *Medijske slobode Srbije u evropskom ogledalu*. <https://ndnv.org/wp-content/uploads/2012/05/PUBLIKACIJA-FV-2.pdf>
- Nedeljković, M. (2023). Novinarstvo zasnovano na klikovima – uticaj analitike i algoritama na uređivanje onlajn medija. *CM: Communication and Media*, 18 (53), 57–80. <https://doi.org/10.5937/cm18-43830>
- Parizoska, J. (2007). Pragmatički aspekti modifikacija frazema u novinskim naslovima. U: Ž. Finsk Arsovski i A. Hrnjak (ur.), *Slavenska frazeologija i pragmatika* (str. 173–177). Zagreb: Knjigra.
- Silić, J. (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
- Valić Nedeljković, D. i Pralica, D. (2020). *O novinarstvu i novinarima*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Van Dijk, T. A. (1995). Power and the news media. In: D. Paletz (Ed.), *Political Communication and Action* (pp. 9–36). Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Vučić, M., Ljubičić, M. i Radojević, V. (2022, 31. oktobar). Analiza 4.000 tekstova domaćih medija o ratu u Ukrajini: Dominacija proruskog narativa. *Raskrinkavanje.rs*. <https://www.raskrinkavanje.rs/page.php?id=Analiza-4-000-tekstova-domacih-medija-o-ratu-u-Ukrajini-Dominacija-proruskog-narativa-1097>
- Wodak, R. (2001). The discourse-historical approach. In: R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of Critical Discourse Analysis* (pp. 263–265). London: Sage.

Milica L. RABRENOVIĆ

SASA Institute for the Serbian Language
Belgrade (Serbia)

Phraseological Units in Newspapers Headlines on the Ukrainian Crisis

Summary

The present paper provides the usage of phraseological units in newspaper headlines during the Ukrainian crisis which are analyzed with the aim of examining how idioms in media headlines impact the overall message being conveyed and its interpretation by recipients. The corpus consists of newspaper headlines collected from various online portals (rts.rs, blic.rs, nova.rs, rs.n1info.rs, informer.rs, politika.rs). We selected ideologically diverse media sources to examine how different media outlets inform about the same events. As control sources for this research, we used the *Dictionary of Serbo-Croatian Literary and Folk Language* of the Serbian Academy of Sciences and Arts, the *Dictionary of the Serbian Language* of the Matica Srpska, Josip Matešić's *Phraseological Dictionary of Croatian or Serbian Language*, and Đorđe Otašević's *Phraseological Dictionary of the Serbian Language*. The identified phraseological units were semantically classified and analyzed based on their expressive value, and then interpreted from the perspective of critical discourse analysis.

Keywords: critical discourse analysis; media discourse; phraseology; Ukrainian crisis; headline.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).